

Анастасія Зуєва, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти Факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка.

Науковий керівник – доцент кафедри зарубіжної преси та інформації Юрій Мельник

ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ В ІНОЗЕМНИХ МЕДІА НА ОСНОВІ ВІДКРИТИХ ДАНИХ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2022-23)

У статті розкрито актуальність теми російсько-української війни для журналістських розслідувань в іноземних медіа; виділено чотири основних методи проведення журналістських розслідувань за допомогою OSINT.

***Ключові слова:** відкриті дані, журналістські розслідування, російсько-українська війна, воєнні злочини, OSINT, іноземні медіа.*

Російсько-українська війна залишається однією з найактуальніших та впливових геополітичних подій у сучасному світі. Відносини між Росією та Україною, а також їхні наслідки, мають велике значення для міжнародних відносин і стабільності в Європі. Тому розуміння цього конфлікту та його впливу на суспільство є надзвичайно важливим завданням для журналістики та громадськості.

Після російської інвазії в 2022 році загроза для світу значно збільшилась. По-перше, мова йде про міжнародну безпеку. Кремль дедалі частіше вдається до ядерного шантажу, щоб завадити західним союзникам надавати військову допомогу Україні. Р. Пщель наголошує, що «порівняно з практикою холодної війни, сьогодні кремлівські пропагандисти та офіційні особи використовують вкрай безвідповідальну риторичку, виступаючи за використання ядерного арсеналу Росії проти України та, можливо, навіть проти країн НАТО» [6]. По-друге, блокування Росією експорту українського зерна сприяє загостренню глобальної продовольчої кризи [7].

Іноземні журналісти зацікавлені в тому, щоб розслідувати війну та надавати своїм читачам та глядачам об'єктивну інформацію про те, що відбувається. В Україні активно проводяться журналістські конференції, участь в яких беруть іноземні медійники. На Bucha Journalism Conference, організаторами якої є Media Development Foundation та «Українська правда», відбулася дискусія про виклики для іноземних медіа [1]. Учасники конференції зазначили, що «у публікаціях медіа спостерігається тенденція до розширення кола тем, пов'язаних із Україною. Тепер, окрім бойових дій та воєнних злочинів, іноземні видання все частіше звертають увагу на соціальні та геополітичні аспекти впливу конфлікту на українське суспільство». І. Кошів наголошує, що серед читачів британських онлайн-видань, існує високий попит на матеріали про події в Україні. Вона додає, що сайти отримали рекордні показники переглядів публікацій, які фокусувались на російсько-українській війні [1].

Для того, щоб сприяти поширенню обізнаності стосовно злочинів російських військових, необхідна доказова база, а саме – розслідування. Іноземні медіа активно займаються цим питанням. Все частіше на їхніх сторінках з'являються нові резонансні розслідування, які були проведені з використанням відкритих джерел даних (OSINT).

Якщо говорити про журналістські розслідування на основі відкритих даних в контексті російсько-української війни, то варто зазначити поширення цього формату після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році. Такий різкий зріст спричинив колосальний обсяг відкритих даних та збільшення чисельності тих, хто вміє грамотно оперувати ними. Окрім цього, не можна забувати про розвиток технічної складової, а конкретніше – ресурсів для збору та обробки інформації, які дозволяють ефективно проводити OSINT-розслідування [2].

Методологія проведення розслідувань іноземними медіа на основі відкритих даних є різноманітною. Серед найбільш ефективних інструментів, які використовують журналісти, можна виділити: цифрові карти, системи відеоспостереження, соціальні мережі та публічні дані. Саме ці джерела

інформації становлять фундамент для пошуку, верифікації та аналізу даних, необхідних для проведення ефективних розслідувань.

Критерії	Цифрові карти та супутникові знімки	Вуличні камери відеоспостереження	Соціальні мережі	Публічні дані
Назва розслідування	Джеффри Льюїс «Помітив російське вторгнення в Україну на Google Maps за кілька годин до того, як Путін оголосив про атаку» [5].	Associated Press «Як російські військові проводили “зачистку” в Бучі» [3].	Bellingcat «Розслідування безликих вбивць, які понівечили та стратили українського військовополоненого» [8].	«і» «Путін відправляє врятованих у Маріуполі у віддалені куточки Росії, оскільки розслідування виявило мережу з 66 таборів» [4].
Опис методу	Відстеження переміщення осіб, техніки тощо в реальному часі за допомогою постійного моніторингу конкретної території з використанням Google Maps та супутникових знімків.	Збір та опрацювання матеріалів з вуличних камер, розташованих на територій приватних будинків, державних установ та приватних територій.	Опрацювання усіх типів необхідних даних, оприлюднених в соціальних мережах (відео, фото, тексту, аудіозаписів, записів прямих ефірів тощо). Опрацювання являє собою збір, ознайомлення з інформацією, систематизацію за конкретними критеріями, порівняння та встановлення взаємозв'язків між нею.	Аналіз баз даних, звітів державних реєстрів, статистичних та інших типів даних, які публікуються на офіційних урядових, громадських або інших типах ресурсів. Компілювання, кросс-перевірка отриманої інформації є основними методами опрацювання такого штибу даних.
Результат	Формування висновків стосовно ймовірних загроз за допомогою порівняльного аналізу знімків та визначення	Відтворення хронології подій за допомогою компіляції матеріалів з вуличних камер та свідчень свідків.	Ідентифікація осіб, причетних до злочину, отримання їхніх особистих даних, а також – визначення додаткових	Отримання фактичних та статистичних даних з державних реєстрів та урядових порталів, які підтверджують факт вчинення

	характеру динаміки видозмін на конкретній території.		обставин вчинення злочину.	злочину.
Цінність	Надає можливість провести оперативний аналіз конкретної місцевості дистанційно, без використання допоміжних засобів (дронів тощо).	Надає можливість відтворити перебіг подій з минулого, задокументувати злочини та правопорушення та ідентифікувати зловмисників. Відеоматеріали слугують об'єктивними доказами в правових процесах та розслідуваннях.	Надає можливість верифікації достовірності різноманітних даних, що розміщуються в соціальних мережах. Наприклад, забезпечує можливість проведення перевірки ідентифікації особи на основі конкретних критеріїв через аналіз різних джерел. Крім того, моніторинг вмісту соціальних мереж сприяє виявленню матеріалів, співвідносних з темою розслідування, що сприяють його розширенню та поглибленню.	Отримані статистичні дані слугують юридичною основою для формування доказової бази злочинів та правопорушень.

Отже, розслідування на основі відкритих даних є доволі цінним та зручним інструментом для іноземних журналістів. Ключовою перевагою OSINT є можливість працювати з даними дистанційно, без перебування в епіцентрі подій. Варто додати, що інформація, яку отримують в ході розслідувань на основі відкритих даних, може сформувати чітку доказову базу злочинів російських військових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нановська В. Іноземні журналісти – про роботу в Україні: вплив Москви, коректну мову та втримування фокусу на війні. *_Медіамейкер_*. URL: <https://mediamaker.me/inozemni-zhurnalisty-pro-robotu-v-ukrayini-vplyv-moskvy-korektnu-movu-ta-vtrymuvannya-fokusu-na-vijni-2819/>. (дата звернення 18.11.2023)
2. Бровко Е. Технології OSINT: як відкриті джерела допомагають медійникам - Press Association. URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/tehnologii-osint-yak-vidkriti-dzherela-dopomagayut-medijnikam/> (дата звернення 18.11.2023)
3. Kinetz E., Stashevskyi O., Stepanenko V. How Russian soldiers ran a 'cleansing' operation in Bucha. *_AP News_*. URL: <https://apnews.com/article/bucha-ukraine-war-cleansing-investigation-43e5a9538e9ba68a035756b05028b8b4>. (дата звернення 18.11.2023)
4. Kirby D. Mariupol survivors sent to remote parts of Russia as investigation reveals network of 66 camps. *inews.co.uk*. URL: https://inews.co.uk/news/putin-mariupol-survivors-remote-corners-russia-investigation-network-camps-1615516?fbclid=IwAR3-lRr5Daw3nlSLv_nuxyStsl4CgJqdLvZMXEuH9rlUPbq-_RA6s7ryYr4 (дата звернення 18.11.2023)
5. Lewis D. J. there is a "traffic jam" at 3:15 in the morning on the road from Belgorod, Russia to the Ukrainian border. *Twitter*. URL: https://twitter.com/ArmsControlWonk/status/1496657816740036616?ref_src=twsrc^tfw|twcamp^tweetembed|twterm^1496657816740036616|twgr^dc02f3ee9a561258d53f0345c8056678e6ac8360|twcon^s1_&ref_url=https://www.businessinsider.com/professor-says-he-saw-russia-ukraine-invasion-on-google-maps-2022-2. (дата звернення 18.11.2023)
6. Pszczel R. The consequences of Russia's invasion of Ukraine for international security – NATO and beyond. *_NATO REVIEW_*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2022/07/07/the-consequences-of-russias->

invasion-of-ukraine-for-international-security-nato-and-beyond/index.html. (дата звернення 18.11.2023)

7. Tadesse M. Why millions of people across Africa are facing extreme hunger. _IRC_. URL: <https://www.rescue.org/article/why-millions-people-across-africa-are-facing-extreme-hunger>. (дата звернення 18.11.2023)

8. Tracking the faceless killers who mutilated and executed a ukrainian POW - bellingscat / C. Grozev et al. bellingscat. URL: <https://www.bellingscat.com/news/2022/08/05/tracking-the-faceless-killers-who-mutilated-and-executed-a-ukrainian-pow/>. (дата звернення 18.11.2023)

Вікторія Семерня, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої факультету гуманітарних та соціальних дисциплін Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Науковий керівник – кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики та українознавчих студій **Станіслава Зайцева**

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ СУЧАСНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

У науковій розвідці розкрита надзвичайно актуальна тема, оскільки постійна зміна споживацьких звичок, популярність роблять соціальні мережі ефективним інструментом для комунікації. У роботі є досліджено роль та вплив соціальних мереж на сучасну журналістику.

Ключові слова: контент, тренд, медіа, хештег, акаунт, відеоінтерв'ю, медіапростір.

Так, сьогодні соціальні мережі стали невіддільною частиною нашого життя, визначаючи не лише спосіб спілкування, але й взаємодії з інформацією. Журналістика і собі переживає значущі трансформації під впливом цього цифрового революційного явища. «Одна з найсуттєвіших переваг соціальних мереж – широке охоплення цільової аудиторії, адже саме вони є прямим